

Коробенко Тетяна Володимирівна

Вчителька української мови та літератури
КЗ «Вінницький ліцей №8»

Українська мова 5 клас.

Практичні цікавинки з фразеології

Цілі:

- ✓ навчити учнів пояснювати значення фразеологізмів;
- ✓ утворювати антонімічні й синонімічні пари фразеологізмів;
- ✓ складати речення із фразеологізмами.

Очікувані результати навчання:

- ✓ учень/учениця знає, що таке фразеологізми;
- ✓ наводить приклади фразеологізмів,
- ✓ пояснює їхнє значення;
- ✓ визначає види та джерела фразеологізмів;
- ✓ доречно використовує фразеологізми у своєму мовленні;
- ✓ уміє користуватися фразеологічним словником;
- ✓ підбирає синонімічні й антонімічні фразеологізми.

1. Рефлексія

Охарактеризуйте за допомогою фразеологічного звороту свої враження від уроку:

каша в голові

ловив гав

друге дихання

собаку з'їв

що в лоб що по лобі

гнув спину

море по коліно

роззявив рота

зуби проїв

мотав собі на вус

поламав зуби

байдики бив

ні в зуб ногою

перейшов крізь сито і решето

2. Гра «Відшукай пару» (синонімічні фразеологізми)

дивитися крізь пальці

закривати очі

кіт наплакав

капля в морі

одного поля ягоди

одним миром мазані

баба надвоє ворожила

вилами по воді писано

ні те ні се

ні риба ні м'ясо

ворочає мільйонами

у кишені бряжчить

дерти кирпу

задирати голову

як бджіл у вулику

як піску морського

продавати зуби

смішки справляти

жити, як вареник у маслі

купатися в розкошах

перебиватися на чорному хлібі

сухий хліб їсти

знямати стружку

милити шию

3. «Доміно»

Запишіть фразеологізм «Впадає в око». Від кожної наступної букви продовжіть ряд фразеологізмів. Час визначає вчитель на свій розсуд, фразеологізми, які повторюються, не зараховуються.

Довідка для вчителя.

Впадає в око – один крок – кинути якір – рука об руку – у літах – хоч лопатою загібай – йде обертом голова – аж ребра світяться – як на ножах.

4. Гра «Ромашка»

(На пелюстках надруковані слова, учні по черзі зривають або прикріплюють до серцевини пелюстки, замінюючи слова синонімічними фразеологізмами).

Дуже веселий; працювати; плакати; померти; бути невдоволеним кимось; розхвилюватися; замовкнути; добре запам'ятати; багато; посилити вимоги; збіговисько, шум, безладдя; бути лідером; обманути; товста людина; кмітливий; бідний; гордовито; агресивна людина; ледарювати; дуже швидко; сміятися.

Довідка:

на сьомому небі; ламати хребта; розсипати кисліці; винесуть вперед ногами; мати зуба; душа не на місці; загородити пельку; зарубати на носі; як бджіл у вулику; вавілонське стовпотворіння; грати першу скрипку; обводити навколо пальця; і конем не об'їдеш; бистрий на розум; вітер у кишнях свистить; піднімати носа; пальця в рот не клади; справляти сім неділь на тиждень; семимильними кроками; вибілювати (сушити) зуби.

5. Гра «Ти мені, а я-тобі»

(Один учень називає першу частину речення, а сусід повинен закінчити його. Щоб було цікаво можна передавати будь-який предмет: м'яч, закладку, чарівну ручку).

- Зробив діло - ... (гуляй сміло).
- Який батько, ...(такий і син).
- Що посієш,... (те й пожнеш).
- Хто не працює, ...(той не їсть).
- Вовків боятися - ... (в ліс не ходити).
- Вік живи -(вік учись).
- Краще один раз побачити, ... (ніж сто раз почути).
- Козацькому роду... (нема переводу).
- Хто рано встає,...(тому й Бог подає)
- Брехнею світ пройдеш,... (а назад не вернешся).

6. Гра «Відшукай пару»

(на картках рожевого кольору надрукована одна частина фразеологізмів, а на картках жовтого кольору – друга частина. Учитель роздає картки, і учні по черзі називають першу частину фразеологізму, а учень з відповідною другою частиною відшукує свою пару).

- Дивитися крізь пальці – «закривати» очі;
- кіт наплакав – капля в морі;
- одного поля ягоди – одним миром мазані;
- баба надвоє ворожила – вилами по воді писано;
- ні се ні те – ні риба ні м'ясо – ні Богу свічка ні чорту кочерга;
- ворочає мільйонами – у кишені бряжчить;
- дерти кирпу – задирати голову;

- як бджіл у вулику – як піску морського;
- продавати зуби – смішки справляти;
- жити, як вареник у маслі - купатися в розкошах (пташиного молока не вистачає);
- перебиватися на чорному хлібі – сухий хліб їсти;
- знімати стружку – милити шию.

7. Гра «Знайди своє місце»

(На картках роздруковані слова, учні повинні підібрати до дієслова влучне, щоб утворився фразеологізм. Можна відібрати однакову кількість слів для команд).

1 команда - **тримати:** під каблуком; на прив'язі; в полі зору; на язиці; ніс за вітром; на мушці; на достатній віддалі; кермо; під крилом; під сукном; при собі; себе в руках; слово; сторону; у чорному тілі; камінь за пазухою; вухо гостро; в руках; в курсі; візці в руках.

2 команда - **узяти:** на пушку; на буксир; на приціл; на душу; на озброєння; на себе; на глум; на абордаж; моду; за зябра; за горлоза живе; до уваги; в свої руки; бика за рога; в роботу; в голову; в шори.

8. Гра «Лото»

Утворити синонімічні ряди фразеологізмів за тематичними групами.

(Замість карток учитель «роздає» кожному ряду слова «красивий», «дуже швидко», «багато», а потім читає фразеологізми, учні повинні записати свій відповідник).

Красивий - як лялечка; хоч з лица воду пий; любо оком глянути; очей не одведеш; хоч у рамку вправ; ні в казці сказати, ні пером описати; хоч картину малюй;

дуже швидко - конем не доженеш; з усіх ніг; одна нога тут – друга там; семимильними кроками; на всіх парах; одним махом;

багато - кури не клюють; хоч греблю гати; як піску морського; як бджіл у вулику.

9. Гра «Лото»

ковальство	кравецтво	кухарство
мисливство	судноплавство	транспорт
рибальство	скотарство	мірошництво

Знайти відповідні фразеологізми до загальної назви:

як з козла молока; бикам хвосту крутити; підняти вітрила; мертвий штиль; підняти вітер; триматися берега; сісти на мілину; усе перемелеться; потрапити під жорна; лити воду на млин; меле, як порожній млин; білими нитками шите; на живу нитку; як з голочки; де тонко, там і рветься; то шиє, то поре, та все ниткам горе; міняти шило на швайку; на швидку нитку; сім раз міряй – один раз ріж; на один копил; заварити кашу; каші не звариш; пересолити; брати в лещата; між молотом і ковадлом; міцного гарту; кувати залізо, поки гаряче; добре тому ковалеві, що на обидві руки кує; закидати вудку, змотувати вудки, клюнув на гачок; не клює; дрібна рибка; клювати на живця; натиснути на всі педалі; увійти в колію; легше на поворотах; пригальмує! стріляна птиця; ганяти як солоного зайця; залягти в барліг; узяти слід; обложити.

10. Гра-пошук «Паремійна плутанина»

Відшукайте потрібні слова до першої колонки, щоб утворилися фразеологізми.

Ахілесова	кипить
кліпати	носа
богатирський	п'ята
задирати	сон
робота	очима
брехні	час
буйна	точити
вигравати	слід
гарячий	шлях
життєвий	вік
золотий	голівонька

Відповідь: ахілесова п'ята; кліпати очима; богатирський сон; задирати носа; робота кипить; брехні точити; буйна голівонька; вигравати час; гарячий слід; життєвий шлях; золотий вік.

II. «Хмара слів»

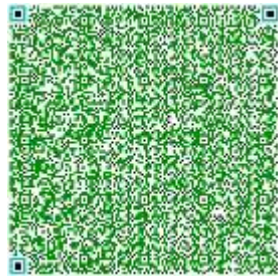
I. Виписати фразеологізми зі словом серце.

II. Виписати фразеологізми й пояснити їх значення.

12. QR-коди

Виписати фразеологізми, що зашифровано у QR-кодах.

13. Флеш-картки (віднайти антонімічні й синонімічні пари)

ПУХНАСТЕ КУРЧА

(недосвідчена людина)

ЖОВТОРОТЕ ПТАШЕНЯ

(недосвідчена людина)

КРИВИТИ ДУШЕЮ

(бути невідвертим, нещирим)

НА СЬОМОМУ НЕБІ

(дуже веселий)

ЗЕМЛІ НЕ ЧУЄ ПІД СОБОЮ

(задоволений)

АЖ ТАНЦЮЄ

(радісний)

ВИНЕСТИ СМІТТЯ З ХАТИ

(розголошувати таємниці)

СТАРИЙ ВОВК

(досвідчена людина)

СТРІЛЯНИЙ ГОРОБЕЦЬ

(досвідчена людина)

ЯК НА ДОЛОНІ

(бути відвертим, щирим)

ЯК ЧОРНА ХМАРА

(дуже похмурий, пригнічений)

ЯК ВОДОЮ ОБЛИТИЙ

(дуже похмурий, пригнічений)

МОВ У ВОДУ ОПУЩЕНИЙ

(дуже похмурий, пригнічений)

ТРИМАТИ ЯЗИК ЗА ЗУБАМИ

(не розголошувати таємниць)

ВИКИДАТИ З ГОЛОВИ

(назавжди забути)

ВИТРИШКИ КУПУВАТИ

(без мети роздивлятися
когось / щось)

ЗАРУБАТИ НА НОСІ

(добре пам'ятати)

ВИТРИШКИ ПРОДАВАТИ

(без мети бути предметом
чийсь уваги)

14. Фразеологізми у картинках (створено за допомогою ШІ)

Назвіть фразеологізм, який «заховався» у картинці. Чи відповідає картинка змісту? Чи може ШІ замінити художника?

1

2

3

4

Довідка: як дві краплі води (схожі); піти годувати раків(утопитися); яблуко ніде впасти (багато); як кіт наплакав (мало).

Використана література:

1. Богосвятська Анна-Марія «40 цифрових технік формувального оцінювання в 5-6 класах».
2. Великий шкільний словник української мови / Укладач Т.К.Співак. – Х.: ФОП Співак Т.К., 2010. – 624 с.
3. Журнал «Все для вчителя плюс»- січень.1-2.2008 р.
4. Зубков М.Г. Українська мова: Універсальний довідник. - 6-те вид. доп.- Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. – 512с.
5. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназіях: Навч. посіб. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с.
6. Калашник В.С, Колоїз Ж.В. Словник фразеологічних антонімів української мови.
7. Словник фразеологічних антонімів української мови // Укладачі Калашник В.С., Колоїз Ж.В. – К.: Довіра, 2006р.
8. Федоренко В.Л. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови.- Х.: «Основа»: ПП «Тріада +», 2007.
9. <http://surl.li/olzrr>
10. Хмара слів <https://wordart.com>
11. ШІ лабораторія арт <https://artifylabs.io/draw>